

УДК 332.33.332.05.12:339.9

Бурлака Н.І., к.е.н. доцент

Бурлака О.М.

Вінницький національний аграрний університет

ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Тенденції використання земель сільськогосподарського призначення. Актуальні питання збереження землі, як основного джерела продовольства і сировини. Сільське господарство як одна з найважливіших сфер матеріального виробництва України. Проблемою у сфері земельних ресурсів і землекористування в Україні є неефективний розподіл наявного земельного фонду за цільовим призначенням.

Ключові слова: землі сільськогосподарського призначення, сільське господарство, земельний фонд, цільове призначення, світові тенденції.

Burlaka N., Burlaka O.

LAND USE FOR AGRICULTURAL PURPOSES

Tendencies of the use of earths of the agricultural setting. Pressing questions of maintainance of earth, as a basic source of food and raw material. Agriculture as one of major spheres of financial production of Ukraine. A problem in the field of the landed resources and land-tenure in Ukraine is the uneffective distributing of the present landed fund on the having a special purpose setting.

Keywords: Earths of the agricultural setting, agriculture, landed fund, having a special purpose setting, world tendencies.

Бурлака Н.И., Бурлака О.М.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЗЕМЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО НАЗНАЧЕНИЯ

Тенденции использования земель сельскохозяйственного назначения. Актуальные вопросы сохранения земли, как основного источника продовольствия и сырья. Сельское хозяйство как одна из важнейших сфер материального производства Украины. Проблемой в сфере земельных ресурсов и землепользования в Украине является неэффективное распределение имеющегося земельного фонда по целевому назначению.

Ключевые слова : Земли сельскохозяйственного назначения, сельское хозяйство, земельный фонд, целевое назначение, мировые тенденции.

Бурлака Н.І., Бурлака О.М.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Землі сільськогосподарського призначення є унікальним природним ресурсом, важливою умовою життя і діяльності людей, матеріальною основою розвитку сільського господарства.

Продуктивність земель сільськогосподарського призначення, на думку М.В. Шульги, значною мірою викликана причинами екологічного змісту, що означає, з одного боку, їх природну зумовленість, а з іншого – необхідність забезпечення гармонізації екологічних властивостей при вирощуванні сільськогосподарської продукції.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Теоретичні питання землекористування і удосконалення методів раціонального використання та розширеного відтворення земельних ресурсів країни внесли такі вчені країн СНД: Ю.Д. Білик, С.М. Волков, В.Г. В'юн, Д.С. Добряк, В.В. Дорофійенко, В.Г. Горлачук, Г.І. Горохов, О.Г. Мордвінов, Л.Я. Новаковський, І.В. Петенко, С.Ф. Поважний, А.Я. Сохнич, В.М. Федоров М.М., Трегобчук. Ці науковці обґрунтували принципи і методи відтворення земельних ресурсів.

Цілі статті. Метою статті є дослідження проблеми використання та охорони сільськогосподарських угідь як основного джерела продовольства і сировини

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Україна – одна із найбільших країн Європи. Її земельний фонд становить 60,35 млн. га [9], що становить 5,7 % території Європи та 0,5 % площі земної кулі. Земельні ресурси України характеризуються високим біопродуктивним потенціалом, в структурі якого переважають родючі ґрунти чорноземного типу – 60,2 % від площі орних земель [14,с.24], що становить близько 7 % світових запасів [3,с.35].

Головною проблемою у сфері земельних ресурсів і землекористування в Україні є неефективний розподіл наявного земельного фонду за цільовим призначенням. Дисбаланс між площами окремих категорій земель зумовлює надмірне антропогенне та техногенне навантаження на землю, що призводить до порушення якісного та екологічного стану ґрунтів. Сільськогосподарська освоєність земель перевищує екологічно обґрунтовані норми. Розораність сільськогосподарських угідь в Україні на 01.01.2010 р. за даними Держкомзему становить 78 %, тоді як в окремих областях

досягає 88% у Черкаській і 90% у Херсонській областях.

Проблема раціонального використання земельних ресурсів містить дві основних складових.. Екологічна складова раціонального використання земельних ресурсів полягає у впровадженні еколого-безпечних технологій, які б зберігали і підвищували родючість ґрунтів та забезпечували б виробництво екологічно чистої продукції. Економічна складова має мінімізувати виробничі затрати на виробництво продукції сільського господарства. Між екологічною і економічною складовими раціонального використання сільськогосподарських угідь є очевидне протиріччя. Застосування екологічно безпечних технологій, здійснення природоохоронних заходів веде до збільшення витрат, що ускладнює вирішення проблеми підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва в цілому і використання сільськогосподарських угідь зокрема [10].

Раціональне використання земельних ресурсів та охорона земель є особливо актуальними питаннями, які особливо загострилися в умовах реформування земельних відносин, потребують ретельного аналізу шляхом розробки нових підходів з метою їх вирішення і наступної реалізації.

Екологічний стан агроландшафту прийнято оцінювати за співвідношенням – рілля : природні кормові угіддя : ліси. Для України воно має становити 1:1,6:3,6 відповідно. Проте фактично це співвідношення інше: 1 – рілля; 0,2 – сіножаті і пасовища; 0,3 – ліси, що свідчить про розбалансування агроландшафту.

Погіршується екологічний стан сільськогосподарських земель. Так, 10,4 млн га (26,3 %) сільськогосподарських угідь – це кислі ґрунти. Солонцюваті (середню і сильно) та засолені ґрунти складають 4,7 млн га (14,3%). Крім того, перезволожені і заболочені ґрунти охоплюють площу 3,9 млн га (10%), кам'яністі ґрунти – 5,4 млн га (1,4%) [1, с.74].

Головною причиною, що дестабілізує екологічну ситуацію, є водна і вітрова ерозія та деградація. Щорічно згубної дії ерозії зазнає близько 36 % земель, деградації – до 60 % чорноземів [12]. Однією з основних причин втрати продуктивності ґрунтів є змив гумусу та незбалансоване внесення органічних і мінеральних добрив. За даними Інституту ґрунтознавства і агрохімії УААН, за останні роки внесення органіки скоротилося майже у 20 разів, мінеральних добрив – у 5 [13,с.11]. Особливо відчутним є дефіцит фосфору, якого вноситься майже в десять разів менше від потреби [2,с.47].

Згідно з наказом Мінагрополітики України та Президії УААН №

26/33 від 3.04.2000 року "Про першочергові заходи щодо удосконалення землекористування", близько 9 млн.га орних земель підлягає консервації і вилученню з інтенсивного обробітку. Це дасть можливість знизити рівень розораності території до екологічно оптимального, сконцентрувати сільськогосподарське виробництво на кращих землях, що забезпечить отримання в середньому значно більшого об'єму продукції з одиниці площі та посилення її конкурентоспроможності.

Висновки. Вирішення перелічених проблем, на наш погляд, можливе лише за умови удосконалення системи державного регулювання земельних відносин. З цією метою на державному рівні необхідно вжити комплекс заходів, спрямованих на зниження розораності сільськогосподарських угідь, розроблення економіко-екологічного механізму землекористування. Для досягнення екологічної оптимізації потрібно вивести з інтенсивного обробітку непридатні для сільськогосподарського використання землі, запровадити нормативи і стандарти землекористування, розробити регіональні програми підвищення родючості ґрунтів та контролювати їх виконання.

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [Присяжнюк В.М., Зубець М.В., Саблук П.Т. та ін.]; за ред. М.В.Присяжнюка, М.В.Зубця, П.Т. Саблука, В.Я.Меселя-Веселяка, М.М.Федорова. – К.: ННЦІАЕ, 2011.–1008с.
2. Бамбідра Д. Трансформація існуючих і формування нових землекористувань на екологічних засадах / Д. Бамбідра, В. Слінчук // Землевпорядний вісник, 2006. – № 1. – С. 46–48.
3. Галушко В.П. Формування ринку землі в Україні / В.П. Галушко, Ю.Д. Білик, А.С. Даниленко. – К. : Вид-во "Урожай", 2006. – 277 с.
4. Державна земельна політика в Україні // Державна земельна політика в Україні : матер. круглого столу "Стан і стратегія сучасної земельної політики в Україні" 21 травня 2009 року. – К. : Вид-во "Проба-П", 2009. – С. 9.
5. Заблоцький Б.Ф. Розміщення продуктивних сил України : Національна макроекономіка : навч. посібн. / Б.Ф. Заблоцький. – К. : Академ-видав, 2003. – 368 с.
6. Земельне право України : [підруч.] / [за ред. В.М. Шульги]; Міністерство освіти і науки України. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 368с.
7. Калінчик М.В. Рівень споживання продуктів харчування як основа розробки стратегії розвитку АПК / М.В. Калінчик, В.С. Шовкалюк // Економіка АПК, 2001. – № 3. – С. 20–25.
8. Кириленко І.Г. Актуальні питання ринку земель сільськогосподарського призначення / І.Г. Кириленко // Економіка АПК, 2009. – № 3. – С. 44–46.
9. Оперативні дані Державного комітету України із земельних ресурсів. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.komitet.ua/ru/node/295>
10. Сапич Н.М. Проблеми ефективності раціонального використання с/г угідь в сучасних умовах / Н.М. Сапич [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vkhnuu_ekon/2011_8/pdf/26.pdf

11. Ступень М.Г. Теоретичні основи державного земельного кадастру : навч. посібн. / М.Г. Ступень, Р.Й. Гулько, О.Я. Микула. – Вид. 2-ге, [стер.]. – Львів : Вид-во "Новий Світ- 2000", 2006. – 336 с.
12. Третяк А.М. Земельні ресурси України та їх використання / А.М. Третяк, Д.І. Бамбід-ра. – К. : ТОВ "ЦЗРУ", 2003. – 143 с.
13. Федоров М.М. Трансформація земельних відносин до ринкових умов / М.М. Федоров // Економіка АПК, 2009. – № 3. – С. 4–18.
14. Хвесик М.А. Стратегічні перспективи раціоналізації землекористування в контексті соціально-економічного піднесення України / М.А. Хвесик // Економіка АПК, 2009. – № 3. – С. 24–29.
15. Юрченко А. Стан земельної політики в Україні / А. Юрченко // Державна земельна політика в Україні : матер. круглого столу "Стан і стратегія сучасної земельної політики в Україні" 21 травня 2009 року. – К. : Вид-во "Либідь", 2009. – С. 75–85.